

ràpidament qualsevol dels temes tractats en els diferents capítols de la monografia: acció, buit, diàleg, escena, microespai, paratext, pausa, prosceni, seqüència, tempo, utillatge o veu.

Totes les característiques que acabe d'exposar evidencien, crec que a bastament, que ens trobem davant d'una obra realment interessant i suggerent. Pel coneixement de les aportacions més recents a l'estudi del fet teatral, per l'esforç de síntesi de diverses metodologies d'estudi de l'obra dramàtica, per la claredat amb què són explicats els conceptes de l'anàlisi teatral i per la proposta d'anàlisi resultant, és una obra a tenir ben present en qualsevol acostament al teatre. És més, espere i confie que serà l'inici d'una línia de recerca que fins ara rarament s'havia donat en els estudis reglats de filologia catalana.

BIEL SANSANO
Universitat d'Alacant

Mercè LORENTE, Núria ALTURO, Emili BOIX, Maria-Rosa LLORET i Lluís PAYRATÓ (a cura de), *La gramàtica en l'estudi de la variació*, Barcelona, 2001, PPU.

La gramàtica en l'estudi de la variació és un recull que aplega una bona part dels treballs presentats al 5è i 6è Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona, els anys 1997 i 1998. El denominador comú d'aquests treballs és l'èmfasi en la interrelació entre els diferents nivells gramaticals, perspectiva que trenca amb la visió compartimentada de la gramàtica present en una bona part dels models lingüístics actuals. També es troba més o menys present en els diferents treballs la relació entre gramàtica i context.

L'obra es divideix en dues parts; una primera on es recullen els treballs del 5è col·loqui, dedicat a la variació lingüística, i una segona que aplega els treballs del 6è col·loqui, que se centrava en els aspectes de significat. Des de models lingüístics diferents, els treballs de la primera part s'apropen a fenòmens lingüístics fonològics, com l'entonació o l'estructura sil·làbica; pragmaticodiscursius, com el valor informatiu dels constituents oracionals, i (morfo)sintàctics, com la gramaticalització d'algunes categories lèxiques en categories gramaticals o l'estructura sintàctica de les oracions interrogatives. Sens dubte, el treball més tangencial d'aquesta primera part és el dedicat a les oracions interrogatives, «L'adquisició de la sintaxi: preguntes d'infants per als lingüistes», ja que es tracta d'una reflexió de tipus metodològic sobre la necessitat de contrastar les hipòtesis lingüístiques (en aquest cas, les chomskyanes) amb les dades que ens proporciona l'adquisició de la sintaxi per part dels nens. D'acord amb Joana Rosselló, autora del treball, el procés d'adquisició de les interrogatives parcials en anglès proporciona dades reals que permeten corroborar o qüestionar els processos gramaticals descrits per la lingüística generativa per a aquest tipus de construccions, com ara el moviment de l'interrogatiu o la inversió del subjecte.

Els treballs restants se centren en la diversitat lingüística amb objectius ben diversos: el d'Enric Vallduví, «El component informatiu i l'estructura dels enunciat», centrat en el valor informatiu dels constituents oracionals, posa l'èmfasi en el que hi ha per damunt de la variació tipològica i ens mostra que, malgrat la diversitat dels mecanismes utilitzats en l'expressió de les categories de tema (o rerefons) i rema, hi ha uns principis comuns. Així, partint de llengües estructuralment molt diferents, com el català, l'anglès i el turc, es mostra que totes tres comparteixen uns principis comuns: el rema s'expressa de forma canònica, és a dir, no té cap marca estructural específica, i el tema es manifesta de forma no canònica i presenta una marca estructural particular: una marca sintàctica en català (la posició), una marca prosòdica en anglès (l'entonació) i una marca sintàctica i prosòdica en turc.

El treball de Maria Josep Cuenca, «La gramaticalització com a teoria de la variació morfosintàctica», ofereix una visió global dels mecanismes que regeixen la variació lingüística. El concepte de variació s'aplica tant per a donar compte de l'evolució d'una forma o construcció lingüística al llarg del temps, com per a explicar la polisèmia o els diferents significats que una forma o construcció pot presentar en un estadi determinat de la llengua. A partir d'exemples concrets com la variació dels pronoms clítics en dos dialectes catalans, el valencià i el barceloní, i de la transformació en connectors d'alguns pronoms dítics i verbs de percepció en llengües com el català, el castellà i l'anglès, l'autora mostra que la variació té uns principis comuns i que la línia divisòria entre diacronia i sincronia és dinàmica i fluida. Alguns d'aquests principis comuns són la gradualitat en el procés de canvi lingüístic i la interrelació entre els aspectes semàntics, formals i funcionals.

El treball de Bertinotto, «Blends and syllabic structure: A four-fold comparison», planteja si la variació en la resil·labificació dels compostos lèxics que es constata en llengües com l'anglès, l'alemany, l'italià i el francès obeeix a diferències estructurals en l'organització sil·làbica. Les dades mostren que la resil·labificació dona majoritàriament suport a una estructura del tipus obertura + rima, encara que es documenten altres tipus sil·làbics estudiats. L'autor conclou que l'estructura sil·làbica funciona com un dels paràmetres de la variació tipològica en les llengües naturals.

L'últim dels treballs que conformen aquesta primera part, «Entonació i variació», de Salvador Oliva, aborda un tema poc estudiat de la fonologia del català: la variació prosòdica en català. L'autor analitza alguns patrons entonatius per mostrar-ne l'adequació al context i les diferències de significat associades a cada patró. L'anàlisi no és exhaustiva però serveix per a posar de manifest la relació entre els nivells prosòdic, sintàctic i semàntic.

La preocupació pels aspectes de significat i per les limitacions de la semàntica, com a disciplina que estudia el significat, és el tema del treball de Maria Teresa Espinal, «Sobre els límits del significat», un dels tres que conformen la segona part de l'obra. Després d'una extensa narració sobre el tractament del significat al llarg de la història lingüística i sobre els límits que planteja l'estudi del significat en les llengües naturals, l'autora il·lustra els problemes que planteja la no-composicionalitat del significat, a partir de l'anàlisi de la varietat d'estructures associades a les oracions negatives en català.

El treball de Joseph Hilferty, «Cognitive Linguistics: An Introductory Sketch», comparteix amb l'anterior la preocupació per la relació entre forma i significat, i més concretament, per la no-composicionalitat del significat, però se centra en la interrelació entre percepció, llengua i pensament. En aquest sentit, el treball de Hilferty ens ofereix una visió complementària a l'estudi del significat defensat per Espinal, que es mou dins una concepció més interna de la semàntica.

Finalment, el treball de Manuel Pérez Saldanya, «La gramaticalització del significat», descriu, des dels postulats teòrics de la lingüística cognitiva, els mecanismes que regeixen la gramaticalització de formes lèxiques en formes gramaticals. Precisament, una de les aportacions de la lingüística cognitiva als estudis tradicionals sobre la variació es troba en l'interès del lingüista per descriure la naturalesa del procés de variació, més que no pas per fixar-ne el punt d'origen i el d'arribada. Concretament, el treball de Pérez Saldanya descriu els mecanismes que regeixen la transformació d'un SP en connector, d'un verb lèxic en verb auxiliar i d'un nom lèxic en locució preposicional. La gramaticalització d'aquestes estructures permet il·lustrar una vegada més la interrelació entre els nivells gramaticals, idea més o menys present en tots els capítols i que dona coherència a l'obra.

En conjunt, només desllueixen en aquest recull alguns aspectes formals, com el to excessivament oral d'algun capítol, causat pel fet que es tracta de la publicació de treballs presentats a col·loquis, o el desequilibri entre els aspectes teòrics i l'aplicació a la descripció de les unitats lingüístiques que hi ha en una part dels treballs. En alguns

capítols la balança es decanta més cap als aspectes teòrics i metodològics (per exemple, els d'Espinal i Hilferty) i en d'altres cap a les dades reals (com el d'Oliva). En conjunt, però, la lectura de l'obra resulta interessant, si més no per veure que la variació lingüística no és un fenomen arbitrari, ni forma part del regne del caos, com s'ha defensat implícitament o explícitament des de posicions metodològiques diferents, sinó que està regida per uns principis generals comuns a totes les llengües.

JÚLIA TODOLÍ
Universitat de València

Ferran CARBÓ, Dolores JIMÉNEZ, Elena REAL i Ramon X. ROSSELLÓ (eds.), *Les literatures catalana i francesa: postguerra i "engagement"*, Barcelona, 2000, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Aquest llibre recull les actes del Segon Congrés Internacional de Literatura Comparada sobre les relacions entre la literatura catalana i francesa, celebrat a la Universitat de València entre l'11 i el 14 d'abril de 2000. Si en la primera convocatòria de la trobada (actes recollides en *Les literatures catalana i francesa al llarg del segle XX*, Barcelona, 1997, PAM) tot el segle xx havia estat l'objecte d'aquest enfocament comparatista, ara es va restringir el tema proposat, tant cronològicament com temàtica. La literatura de postguerra, entesa en un sentit europeu, que té en la idea del compromís de l'intel·lectual un dels seus motius vertebradors, centrà els estudis dels participants en el congrés. L'*engagement*, doncs. I el gal·licisme no és gratuït. Perquè en la postguerra europea, França adopta un paper capdavanter en la demanda d'una literatura que done compte de la dramàtica situació social i cultural a què la barbàrie feixista havia abocat la civilització occidental. En aquell moment de crisi profunda del projecte progressista il·lustrat, l'existencialisme sorgí com la proposta d'un nou humanisme. Jean Paul Sartre o Albert Camus, per citar-ne tan sols els més emblemàtics, esdevingueren, tal i com apareix repetidament en el volum que comentem, els *maîtres à penser* de bona part de la intel·lectualitat europea. 1948, any en què el primer publica *Qu'est-ce que la littérature?*, marca un dels punts àlgids del compromís literari. És clar que, tal i com remarca Xavier Vall («La contribució de l'existencialisme a l'*engatjament*», pp. 429-445), l'existencialisme, tot i ser-ne el moviment filosòfic determinant, no era l'únic factor originari d'aquesta reivindicació de la funció social de l'escriptor. Hi havia, sobretot, el marxisme. I un cert cristianisme crític. Siga com siga, la demanda d'una literatura compromesa duia aparellada, en l'àmbit estrictament estilístic, una condemna de qualsevol vel·leïtat experimental o esteticista, tant en l'àmbit poètic com en el narratiu o el teatral, i la consegüent reivindicació d'una estètica realista, que permetera arribar al gran públic i propiciar-ne la revolta. Tanmateix, no és aquesta una qüestió que admeta un tractament tan expeditiu. Perquè la temàtica compromesa pot ser codificada de manera no necessàriament "realista", i el primer compromís de l'autor és amb la seua obra. La literatura és, també, un joc de paraules. I de metàfores. Cal distingir, a més a més, entre les posicions cíviques i l'obra en si. El cas de Riba hi és, un cop més, emblemàtic. Són aquestes qüestions que apareixen recurrentment al llibre que comentem, i de manera especial als articles de Margalida Pons («Poètiques de postguerra: el cas de la poesia insular», pp. 309-321), Carme Gregori («Joan Fuster: el compromís d'un escèptic», pp. 187-212), Josep M. Balaguer («*Em va fer Joan Brossa. Quin compromís*», pp. 47-60), Claude Benoit Morinière («La poésie doit-elle s'engager? A propos de quelques poètes français après la IIe guerre mondiale», pp. 75-84) o Pierre Brunel («Engagement, désengagement, dégageant», pp. 95-107).